

терактивного метода с использованием ИКТ имеет практическое значение при составлении учебных программ, подготовке спецкурсов, проведении тестирования, тренинговых и ролевых аудиторных занятий. Критерии выявления сформированности компонентов иноязычной компетенции могут использоваться в вузах различного профиля. Результаты могут стать основой для совершенствования процесса обучения иностранному языку в неязыковом вузе.

Литература

1. Давыдов В.В. Психологические основы организации учебной деятельности, опосредованной использованием компьютерных систем / В.В. Давыдов, В.В. Рубцов, А.Г. Крицкий // Психологическая наука и образование. – 1996. – № 2. – С. 68–72.
2. Кирмайер М. Мультимедиа : пер. с нем. / М. Кирмаер. – СПб., 1994. – 120 с.
3. Мультимедиа в преподавании языков : тезисы докладов. – М. : МГУ, 1995. – 102 с.
4. Мультимедиа / под ред. А.И. Петренко. – М. : БИНОМ, 1994. – 272 с.
5. Прудникова Н.Н. Роль компьютера в интерактивной методике обучения иностранным языкам / Н.Н. Прудникова // Межвузовский сборник научно-технических статей Вольского высшего военного училища тыла (Военного института). – Вольск : ВВУТ, 2005. – Вып. 17. – С. 232–234.
6. Прудникова Н.Н. Технология эффективного формирования иноязычной компетенции студентов / Н.Н. Прудникова // Актуальные проблемы обучения иностранному языку в неязыковом вузе. Пути эффективного решения проблемы : сб. науч. тр. – материалов V окружной научно-практической конференции преподавателей иностранных языков в неязыковых вузах / под ред. С.Е. Гацай. – Вольск : Вольское высшее военное училище тыла (Военный институт), 2005. – С. 87–91.
7. Роберт И.В. Информационные технологии в науке и образовании : учебно-метод. пособие. / И.В. Роберт, П.И. Самойленко. – М., 1998. – 178 с.
8. Фролова Н.Х. Возможности мультимедийных технологий / Н.Х. Фролова // Высокие технологии в педагогическом процессе : тезисы докладов Региональной научно-практической конференции. – Н. Новгород : ВГИПИ, 2000. – С. 92–96.

БЕКЕТОВА О.В.

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОСТІ ВЧИТЕЛІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Оновлення системи освіти в Україні відбувається в умовах стрімкої інтеграції у світове співтовариство, переосмислення системи духовних пріоритетів, гуманізації та гуманітаризації навчання й виховання. Ключова роль у цих процесах належить вищій педагогічній освіті, де закладаються методологічні, змістовні, технологічні засади навчально-виховного процесу на всіх рівнях, формується професіоналізм майбутнього вчителя. На сучасному етапі розвитку професійної педагогічної освіти відбувається переоцінювання місця та значення творчих якостей у структурі особистості вчителя. Нові підходи до організації цілісної педагогічної освіти, що передбачають створення умов для активного творчого саморозвитку майбутніх учителів, конкретизовано в Національній доктрині розвитку освіти, Законі України “Про вищу освіту”, Концепції педагогічної освіти та інших нормативних документах.

Нові підходи до організації цілісної педагогічної освіти, що передбачають створення умов для активного творчого саморозвитку майбутніх учителів, конкретизовано в Національній доктрині розвитку освіти, Законі України “Про вищу освіту”, Концепції педагогічної освіти та інших нормативних документах.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури показав, що творча активність розглядається як вільна діяльність людини, спрямована на пізнання й перетворення дійсності, створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей (В. Сухомлинський, І. Зязюн, С. Сисоєва, А. Фруман); один з активних станів чи

проявів людської свободи, що позначається неповторним оригінальним та історично-унікальним змістом (В. Воронкова, А. Уатхаєйд).

Мета статті – розкрити досвід висвітлення питання формування педагогічної творчості як ознаки вчительського професіоналізму у вітчизняній пресі кінця XIX – початку XX ст.

Аналізуючи досвід західноєвропейських педагогів кінця XIX – початку XX ст., вітчизняні педагоги зазначали, що він є надзвичайно цінним для реформування вітчизняної освітньої системи. Публіцисти С. Знаменський, Є. Лозинський, В. Яковенко А. Яцимирський та інші наголошували на необхідності критичної оцінки і творчого використання світового досвіду в національному контексті. В одній із статей С. Левітін вказав, що головний недолік вітчизняних учителів полягає в тому, що вони звикли використовувати на практиці готові педагогічні рецепти, методичні вказівки й рекомендації. А такий підхід суперечив самій суті нового педагогічного руху, що спостерігався у світовій педагогічній теорії та освітній практиці, – принципу творчої самодіяльності й вільної педагогічної ініціативи. Тому С. Левітін обстоював позицію щодо спрямування педагогічної підготовки вчителів на формування творчості через широке ознайомлення педагогів-практиків з методичними напрацюваннями і досвідом організації навчального процесу [1, с. 198]. Адже здійснення новаторських педагогічних ідей у практиці шкіл залежить від рівня професійних умінь та якостей творчої особистості кожного вчителя.

Наприкінці XIX ст. формувався новий тип учительства, цей процес супроводжувався посиленням вимог до професійно-особистісних якостей педагогів. Детальне опрацювання численних публікацій у педагогічній пресі кінця XIX – початку XX ст., в яких автори описували досвід діяльності вчителів і навчальних закладів, аналізували педагогічні праці зарубіжних науковців, дало змогу виокремити групи вимог до вчителів творчого характеру.

Першу групу вимог становлять: знання дитячої психології, вікової фізіології та гігієни; вміння здійснювати розвивальне навчання. Так, у статтях Л. Ребінер, М. Левітіної та інших зацентровано увагу на необхідності оволодіння кожним учителем психолого-педагогічними знаннями для реалізації принципу активності й самодіяльності в навчанні, опори на індивідуальність учня. Ця група вимог доповнювалася другою – особистісними якостями: демократизм у ставленні до дітей, прагнення до діалогу, прагнення до творчості, захопленість педагогічною працею, одухотвореність, відкритість тощо. Учитель, що прагнув нового виховання, за образним висловом Дж. Дьюї, є однією з планет у перевернутій системі Коперніка. Центром цієї системи є діти, кожна дитина – сонце, навколо якого обертаються навчальні плани, книги й робота вчителя. Визнаючи основою навчання індивідуальність дитини, вчитель перестав виконувати головну роль, характер його діяльності змінився: він повинен пропонувати факти, спонукати дітей до спостережень, аналітики. При цьому він “... не керує, а спрямовує” [2, с. 118].

Педагоги А. Фер’єр, Р. Зейферт, які популяризували ідеї реформаторської педагогіки, у своїх статтях звертали увагу на таку вимогу до професійної діяльності вчителів: не лише використовувати інтереси дітей, але й підтримувати, “сприяти їх нарощуванню”. Тобто вчитель мав володіти умінням мотивувати дітей на навчання. Наприклад, Р. Зейферт вважав, що принцип творчого пізнання передбачає певні установки особистості: вміння вчителя обирати життєво актуальний навчальний матеріал, цікавий для дітей; мистецтво переконувати словом та прикладом поведінки; досвід підтримувати учня в його самостійній діяльності [6, с. 3].

У дослідженні з'ясовано, що А. Фер'єр, Ф. Гансберг у своїх висловлюваннях звертали увагу на вимоги до особистісних якостей учителя, необхідних для творчо-педагогічної діяльності: “Як би вчитель не вірив у необхідність свого матеріалу, він повинен прислухатися до того, чи не прагнуть іншої мети найпотаємніші бажання молоді” [4, с. 127]. Для цього вчитель має виявляти певну гнучкість емоційної сфери, бути чуйним. Ф. Гансберг вважав, що вчитель не повинен бути педантом, бо в такому випадку його діяльність перетвориться на “грубе методичне ремесло”, несумісне з творчістю [4, с. 128].

М. Браан, розмірковуючи про професійні вимоги до вчителя, зазначав, що найважливіші з них пов'язані із здатністю розуміти іншу людину – емпатія, рефлексія [5].

Вітчизняні науковці того часу так само відзначили цінність індивідуального стилю вчителя. “Справжній учитель має власне кредо, власну педагогіку”, – писав В. Сельонкін у статті “До питання про шкільну дисципліну” [8, с. 125]. У статті М. Тростнікова “До питання про перегляд програм класичних гімназій” наголошувалося, що успіх навчального процесу залежить від чутливого розуміння педагогом змісту предмета викладання, спроможності творити, захоплювати, створювати атмосферу самодіяльності [8, с. 210].

Теоретичні аналітичні узагальнення, осмислення зарубіжних педагогічних інновацій актуалізували розробку заходів щодо формування творчості педагогів, здатних здійснити докорінне реформування вітчизняного шкільництва. У ході наукового аналізу джерел встановлено, що в працях І. Андрієвського, М. Демкова, С. Миропольського, М. Тростнікова та інших успішність введення педагогічних інновацій прямо пов'язується з рівнем розвитку творчих професійних здібностей учителів. Так, І. Андрієвський зазначав, що “...школі конче необхідна розумна творча діяльність учителя” [7, с. 17]. Видатна просвітителька С. Русова у статті “Дошкільне виховання” наголошувала: “У наші часи бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди і Науки” [9, с. 34–35].

Зміна характеру діяльності педагога, нові вимоги до його професійно-особистісних якостей актуалізувало творче використання пропозицій формування творчого педагога на сторінках педагогічної преси кінця ХІХ ст. Проведене дослідження дало змогу виділити чинники формування творчого педагога за матеріалами публікацій С. Левітіна, М. Баана, Р. Зейферта, Р. Зібера, Дж. Файндлея та ін. Перший чинник пов'язаний зі зміною умов професійної діяльності, розширенням повноважень, можливостей і прав учителя в організації та управлінні педагогічним процесом, виключенням надмірної опіки та дрібного контролю з боку шкільного керівництва всіх рівнів. Бо неможливо виховати вільну творчу особистість в атмосфері відсутності свободи й жорсткої регламентації педагогічної діяльності, коли “шкільна система прагне витравити з вихователів дух живий і перетворити їх в боязких, пасивних виконувачів настанов” [6, с. 17].

Другий чинник – зміна змісту та технології педагогічної підготовки. С. Левітін, М. Баан, Р. Зейферт виступали за фундаментальну університетську педагогічну освіту, основу якої становили б академічні знання з філософії, рідна мова, психологія. Доповнювали ці знання програми спеціальної підготовки з малювання, музики, технічних дисциплін [6, с. 8]. На думку М. Браана, не саме вивчення педагогіки і психології формує вчителя, а метод оволодіння цими знаннями. Вчитель “має бути вихований для свободи й продуктивної творчості”, тому принцип активності і творчості, орієнтація на відмову від догматизму в навчанні мають визначати характер педагогічної освіти [7, с. 32].

Третій чинник ми визначили як створення умов для професійного самовдосконалення учителів. Звісно, в указаний історичний період не було чіткої структури й

організацій післядипломної педагогічної освіти та професійної самоосвіти. Але ряд слухних міркувань із цього приводу було висловлено в статтях педагогів-аналітиків. Так, С. Левітін вбачав велику цінність учительських союзів у тому, що вони сприяли підвищенню професійного рівня вчителів, залучали їх до творчої співпраці з науковцями, поширювали нові наукові знання серед педагогічної громадськості. Прикладом цього автор назвав діяльність Лейпцизького Вчительського союзу. На думку Дж. Файндлея, для стимулювання вчителів до професійної творчості доцільно організовувати літні педагогічні курси і школи для молодих учителів, а також ведення вільного педагогічного журналу – усе це дасть педагогам змогу уникати консерватизму й механічності, головних ворогів педагогічного креативу.

Четвертий чинник формування творчості педагога – створення дослідно-показових шкіл і науково-педагогічних центрів. Такі новоутворення мали стати майданчиком для педагогічних експериментів, прояву творчої ініціативи вчителів-ентузіастів, де “в особливо сприятливих умовах у невеликому масштабі випробовується все нове” [5, с. 14]. М. Браан вказував, що призначення таких дослідних шкіл ще й у тому, що вони допоможуть відрізнити інновації, прийнятні для масової освітньої практики, від того, що є особистим досягненням окремого педагога [5]. Остання теза німецького педагога викликає, на наш погляд, особливе зацікавлення.

Висновки. Отже, проведений аналіз статей у педагогічній пресі кінця XIX – початку XX ст. яскраво ілюструє, що реалізація різними педагогами загальновизнаних педагогічних принципів навчально-виховного процесу на практиці мала відмінності в прийомах навчання, особливостях виховних впливів тощо. Неповторність особистості кожного педагога формує неповторний, своєрідний стиль педагогічної діяльності. На етапі активного реформування освітньої галузі, коли недостатньо повно розроблені технологічні й прикладні аспекти реалізації нових педагогічних вказівок, успіх конкретного вчителя у створенні цілісної моделі педагогічного процесу часто сприймається як еталон діяльності. Слепе наслідування, невміння відокремити педагогічні ідеї від особливостей індивідуального стилю діяльності вчителя-новатора часто завершуються фіаско.

Висловлюючись про користь дослідних шкіл і науково-педагогічних центрів для формування педагогічної творчості, педагоги детально й критично аналізували досвід роботи таких об'єднань у Західній Європі, що сприяло виробленню досвіду педагогічної творчості.

Подальшої наукової розробки потребують питання порівняльного аналізу проблематики в зарубіжній і вітчизняній педагогічній пресі.

Література

1. Левитин С.А. Две Германии / С.А. Левитин // Русская школа. – 1914. – № 9–10. – С. 193–241.
2. Ферьер А. Законы эволюции и важнейшие задачи воспитания / А. Ферьер // Русская школа. – 1914. – № 12. – С. 102–131.
3. Зейферт Р. Школа будущего / Р. Зейферт // Русская школа. – 1916. – № 1. – С. 100–117.
4. Гансберг Ф. Основные идеи современной педагогики / Ф. Гансберг // Русская школа. – 1914. – № 3. – С. 112–129.
5. Браан М. Новые цели и новые пути в педагогике / М. Браан // Русская школа. – 1916. – № 9. – Отд. 2. – С. 1–20.
6. Р. Г. /Рецензия// Вестник воспитания. – 1912. – № 6. – Отд. 2. – С. 47–50. – Рец. на кн.: Фрей В. Сельские гимназии. – СПб., 1913.
7. Зибер Р. Трудовая школа / Р. Зибер // Русская школа. – 1915. – № 9–10. – С. 1–19; № 11. – С. 22–34.
8. Селенкин В.В. К вопросу о школьной дисциплине / В.В. Селенкин // Вестник воспитания. – 1901. – № 7. – С. 124–126.
9. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори / С.Ф. Русова. – К. : Освіта, 1996. – 304 с.